

KÖZÖSSÉGI TANULÁS EGYÜTT A HELYI KÖZÖSSÉGGEL

A közösségi tanulás oktatási modelljének tapasztalatai a Szent István Egyetemen

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	3
Közösségi tanulás az egyetemi oktatásban	4
Kutatás a helyi közösségek javára	8
Civil önkéntesek	13
Nemzetközi kapcsolatok	16

„Jól érzékelhető feszültség határozza meg életünket: egyfelől erős optimizmusunk és különleges kreatív erőink, másfelől az a benyomásunk, hogy amit eddig elértünk, csekély. A tudomány és társadalom közötti új szerződés felé vezető utunk, amely egy igazságosabb, ökológiailag is üdvösebb és erősebb szolidaritásra épülő világhoz vezet, még mindig nagyon hosszú. Emiatt, kérlek benneteket, ne adjátok fel!”

Claudia Neubauer, Fondation Sciences Citoyennes, állampolgári mozgalmak szakértői és kutatási kapacitását építő civil szervezet
– www.sciencescitoyennes.org

„Szavakban magabiztos, de tetteiben kiábrándító amerikai és egyéb példák láttán a hozzám hasonló idegen számára meghökkentő és egyúttal üdítő, hogy az első magyar science shop mindennapi életét az együttműködés és a részvételen alapuló megközelítések ennyire átszövik. Rendkívüli találékonysággal kötögetik az egyetemi campust a helyi közösséghez: tanárokkal és kisiskolásokkal közösen fejlesztik a környezeti tudatosságot a borsodi régióban, vagy szakdolgozati témabörzén hívják fel a diákok figyelmét az egyetemi kötelezettségeik mellé társuló helyi közösségért végezhető szolgáltatokra. Nem utolsósorban nyilvános vitát kezdeményeznek a Science Café keretében a globalizálódó világban mindennapi életünket egyre inkább meghatározó aktuális tudomány és társadalom témák körül. A tudományos teljesítményében mindig is kiemelkedő kis országban ez a science shop (és remélhetőleg a jövőben majd ehhez hasonlók is) döntő szerepet játszik abban, hogy a kutatás és oktatás hozzájáruljon a társadalmi és környezeti igazságossághoz.”

Richard Worthington, a Loka Intézet kuratóriumának vezetője, az amerikai nonprofit szervezet a demokratikusan meghatározott társadalmi és környezeti aggodalmak iránti érzékenységet igyekszik befolyásolni a kutatás, a tudomány- és a technológiapolitika területén – www.loka.org

ELŐSZÓ

2005-ben indult az a kísérlet, amely a közösségi tanulás hazai intézményesítését tűzte ki célul. A Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézete Környezetgazdaságtani Tanszékének két oktatója, Milánkovics Kinga és Pataki György kezdeményezésére jött létre a Közösségi Tanulás és Önkéntes Központ (www.kotok.hu). A KÖTÖK iroda élenjáró nemzetközi kezdeményezések mintájára szervezte meg működését a Környezeti Társadalomkutatók (www.essrg.org) védőszárnya alatt. Az elinduláshoz és a működtetéséhez szükséges anyagi feltételeket a Regionális Fejlesztés Operatív Program 3.3 számú, A felsőoktatási intézmények és a helyi szereplők együttműködésének erősítése nevet viselő programja biztosította 2007 novemberéig. Ennek eredményeiről számol be ez a kiadvány.

A KÖTÖK missziója a közösségi tanulás elterjesztése a Szent István Egyetemen, valamint az egyetem és a helyi közösség kapcsolatának erősítése. Ennek fontos előfeltétele a szoros és kölcsönös együttműködésen alapuló kapcsolat kiépítése a régióban működő civil szervezetekkel, ami a gödöllői Civil Önkéntes Központ (CÖK) munkáján keresztül valósul meg. A KÖTÖK működésének első két évében számos egyetemi kurzus keretében szervezte meg az egyetemi diákok aktív részvételét olyan tudományos kutatásokban, amelyek civil szervezetek, helyi lakosok vagy önkormányzatok problémáinak megoldására irányultak. A CÖK széles körű kapcsolatokat épített ki a régióban, amelyek a KÖTÖK értékes nemzetközi tapasztalataival kiegészülve jó alapot nyújtanak a további sikeres munkához.

Mérô Ágnes
KÖTÖK koordinátor

közösségi tanulás az egyetemi oktatásban

Mérő Ágnes

A közösségi tanulás (service learning) a helyi közösségek valós problémáinak megoldásában való aktív szerepvállalás útján, az élmények strukturált feldolgozásán keresztül történő tanulást jelenti.

A közösségi tanulás oktatási intézmények és a környezetükben tevékenykedő szervezetek (önkéntes csoportok, nonprofit szervezetek, önkormányzatok, helyi hatóságok, kis- és közepes vállalkozások) együttműködése, amelyben diákok, oktatók és nem utolsósorban a helyi közösség tagjai közösen dolgoznak egy helyi probléma megoldásán. A diákok legtöbbször ezt tanóra vagy szakdolgozatuk keretében teszik valamilyen független, részvételi módszereken alapuló kutatás formájában. A kutatás témája a kurzus oktatója és a helyi közösség

alapkészségek (pl. csoportmunka, kritikai gondolkodás stb.) megszerzését (Dudich et al., 2006).

Élményhez van kötve a tanulás, így jobban megmarad az egész.

A közösségi tanulás az, amikor önkéntesen végzel valamit, amiből magad is tanulsz, és valakinek jót teszel vele.

képviselője közötti megegyezésen alapul, így valós és aktuális társadalmi, gazdasági, környezeti probléma megoldására irányul, valamint megfelel a tantárgy témájának, a diákok felkészültségének. Szakmai kontrollt a konzulens egyetemi oktató gyakorol. A kutatási eredményekhez a helyi társadalmi csoportok minden esetben ingyenesen hozzáférhetnek. A diákok, mivel tanóra keretében végzik a kutatást, kreditet kapnak a munkájukért. Mindez a KÖTÖK közvetítésével valósul meg. A közösségi tanulás tehát a helyi közösségek valós problémáinak megoldásában való aktív szerepvállalás útján, az élmények strukturált feldolgozásán keresztül történő tanulást jelenti. Mindez a diákok tényleges tárgyi tudását növeli, s egyúttal lehetővé teszi a későbbi munkavállaláshoz szükséges további

A diákok megfogalmazásában a közösségi tanulás egy „új tanulási módszer”, amelyet főként a „tapasztalatszerzés”, a „csapatmunka”, „a való világ megismerése”, a „kölcsonös segítség” és a „nyitottá válás” metaforái írják körül. „Kreativitás” és „jó hangulat” jellemzi, valamint az, hogy az elvégzett munka „mindenkinek hasznos”. A közösségi tanulás a szociális érzékenységet is fejleszti, és segít kiszakadni az egyetem zártságából. A tanulási forma sikerét mutatja, hogy sok diák a kurzusok lezárása után is folytatja a megkezdett kutatást, vagy bekapcsolódik más kutatásba, önkéntes munkába.

Azon túl, hogy a diákoknak és a civileknek hasznos az együttműködés, az oktatók számára segítséget nyújthat a közösségi tanulás a diákok motivációjának növelésében. Lelkesebben dolgoznak a diákok, ha tudják, munkájuk nem egy fiók mélyére kerül, hanem ténylegesen hasznosulni fog. A civil szférából induló megkeresések új, aktuális kutatási területre hívhatják fel az oktatók-kutatók figyelmét, s ez később új kurzus fejlesztéséhez is vezethet. A kutatások eredményei gyakran szakmai publikáció formájában is megjelennek amellet, hogy közérthető formában a nagy nyilvánosság is profitálhat belőlük.

A KÖTÖK eddigi projektjei társadalmi és környezeti problémák megoldására szerveződtek, de számos külföldi példája létezik a szociális, egészségügyi, képzőművészeti vagy természettudományi területen indított kurzusoknak is. Az alábbiakban a KÖTÖK legjelentősebb, a közösségi tanulás oktatási modelljére épülő projektjeit mutatjuk be.

A megalakulás idején, 2005-ben keresett meg minket a Rügycskék Alapítvány, mert helyi védettség alá kívánt helyezni Kistarcsán egy vizes élőhelyet. Az egyetem elismert szakemberei (Sárospataki Miklós, Penksza Károly, Malatinszky Ákos) és diákjaik vizsgálták meg a területet, és igazolták a hatóságok felé is hitelt érdemlően, hogy a szóban forgó terület nem csupán „gaztenger”, hanem védett növény- és állatfajoknak otthont adó, természetvédelmi szempontból is értékes terület.

A SZIE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetének egyik oktatója, Kohlheb Norbert a Környezetpolitika tárgy megreformálásában kért segítséget. A KÖTÖK munkatársai Gödöllő környéki civil szervezeteket kerestek meg azzal a kéréssel, hogy javasoljanak olyan helyi léptékű környezeti problémákat, amelyek megoldásában szívesen vennék diákok segítségét. A számos fölmerült probléma közül a tárgy oktatója választotta ki azt a három esettanulmányt, amely a hazai környezetpolitika megértésére is alkalmas, és egyúttal jól

beilleszthető egy féléves tárgy keretei közé. A 2006 tavaszán indult kurzuson tizenöt diák vett részt. A terepi munka bevált, segítette a diákoknak abban, hogy az elméleti környezetpolitikai tananyagot elsajátítsák. Az egyetem kapuin kilépve találkozhattak a környezetpolitikai célok megvalósításának nehézségeivel is. A kurzus végén a diákok nemcsak az oktatóknak, hanem helyi megbízóiknak is bemutatták az eredményeiket. A diákok egyik csoportja a Hatvani Környezetvédelmi Egyesületnek készített ún. érintettelemzést a régen zagyártározóként használt, ma jórészt elhanyagolt Selypi-tó hasznosításával kapcsolatban. Az óra keretében a tó hasznosításához fűződő különböző érdekeket azonosítva értékelték a területrendezési szabályozásokat. Az egyesület számára felmérést készítettek az illegális hulladéklerakás elleni küzdelemben eddig bevált módszerekről is. Egy másik csoport a GATE Zöld Klub indítványozására Gödöllő Város Önkormányzatánál azt vizsgálta meg, hogy a hivatal mennyire ismeri, illetve tesz eleget környezeti ügyekben információbiztosítási kötelezettségének. A felmérés eredményeinek felhasználásával az önkormányzat hatékonyan csökkentheti a helyi lakosok környezettel kapcsolatos információdeficitjét. A harmadik diákcsoport feladata a galgahévízi ökofaluval és tervezett szolgáltatásaival kapcsolatos vélemények felmérése volt. A szervezet működésének, kommunikációjának vizsgálata a diákok későbbi szakmai munkája során is sikeresen alkalmazható tapasztalatokkal szolgált.

Utána még napokig beszélgettünk róla, egészen más területek is megnyíltak.

2006 áprilisától a Mezőcsáti Kistérségben egy vidékfejlesztési folyamat részesei lehettek a SZIE KTI Környezetgazdasági esettanulmányok című kurzusának a diákjai. Tizenkilencen kapcsolódtak be a kistérség vidékfejlesztési stratégiájának létrehozásához szükséges interjúk elkészítésébe és a helyi közösségi fórumok szervezésébe. A kutatást módszertani felkészítés

előzte meg, s a diákok a feltárt igények egy részére projektterveket is kidolgoztak a kistérség lakosainak. A diákok munkáját a tantárgy felelőse, Pataki György mellett Bodorkós Barbara, Kelemen Eszter és Mérő Ágnes segítették konzulensként. A helyi megvalósításról e kiadványnak a részvételi akciókutatásról írt fejezete részletesen is beszámol.

A mezőcsáti kutatás során a diákok a tiszatarjáni néprajzi gyűjtemény gazdáival is találkoztak. A SZIE KTI Népek és kisebbségek a Kárpát-medencében című tárgya keretében, a falu látványosságául szolgáló gyűjtemény katalógizálásában vehetett részt a SZIE nyolc diákja, egy ELTE-s és egy műegyetemista önkéntes Mérő Ágnes vezetésével. A néprajzi gyűjtemény feltérképezésében, szakszerű dokumentációjában a tárgy oktatója, Lábadai Károly mellett Tarcali Anikó végzős, ELTE néprajz szakos diák volt a KTI-s diákok segítségével. A 2007 tavaszán tartott kétszer kétnapos önkéntes munka nem csak szaktudást, hanem új lendületet is adott a házigazda Molnár családnak, és megerősítette őket munkájukba vetett hitükben, ezzel is segítve a helyi nevezetesség fennmaradását, gazdagodását.

A Budapesti Corvinus Egyetemen 2006-ban és 2007-ben is indult a Társadalmi vállalkozók című kurzus Matolay Réka és Pataki György vezetésével, Bodorkós Barbara és

Kelemen Eszter segítségével. A tárgyat először huszonöt, majd a következő évben tizenhárom diák vette föl. A kurzus célja az volt, hogy a diákok fölkutassanak és bemutassanak olyan vállalkozásokat, amelyek környezettudatosan tevékenykednek, a helyi tudásra építenek, a közösség háttérbe szorult tagjai számára kiutat keresnek; az embereket és az ökológiai rendszereket tiszteletben tartó gazdálkodást folytatnak; a helyi gazdasági önállóság megteremtésére, az erőforrások helyben történő felhasználására törekednek. A kurzus során a diákok megismerték eme alternatív gazdálkodási módok elméleti alapjait, a társadalmi vállalkozók mibenlétét, és terepmunka révén, alapos módszertani felkészítést követően – esettanulmányok formájában – föl dolgozták e vállalkozások működését, lehetőségeit, kihívásait.

A kurzus nagy hangsúlyt helyezett a vállalkozások különféle tevékenységi területeinek, működési terepeinek megismerésére is, ehhez kapcsolódóan az alábbi témák kerültek terítékre: „civil gazdaság”, alternatív kapitalisták, szívességbankok, mikrohitelzés, fenntartható mezőgazdálkodás és vidékfejlesztés, valamint szociális gazdaság. Másfelől az órák során a diákok és a kurzus vezetői közösen vitatták meg a társadalmi vállalkozók személyiségét, indíttatásait, történetét, a vállalkozás működésében fontos szerepet játszó jellemzőit, korlátait, küzdelmeit, a vállalkozási jövőképeket

és azt is, hogy mennyiben tekinthetők a szóvalódi értelmében vett vállalkozónak. Az órákon a diákok aktívan közreműködtek: a társadalmi vállalkozók magyarországi jellegzetességeit közösen fedezték föl a kurzusvezetőkkel. Az elkészült esettanulmányokat az idén megjelenő, önálló kötet foglalja össze.

”
Ha van egy probléma, arra közösen keresünk megoldást, és közben tényleg kialakul a saját véleményem is a dologról.
”

2006 nyarán három mérnök tanár szakos és egy környezeti nevelést tanuló diák vett részt a Mérő Ágnes vezette ökotábor megvalósításában. A helyszín a Nyitott Kert Alapítvány Babat pusztai biokertje volt. A 2007. évi Zöld Forгатag rendezvényen Szilágyi Ákos és Mérő Ágnes irányításával az egyetemisták környezeti témájú játékokat szerveztek a gödöllői általános iskolai osztályoknak. További pedagógiai tapasztalat szerzésére nyújtott lehetőséget a Regina Alapítvány által szervezett Játszóházban és a Lisztérzékenyek Érdekképviselőinek Országos Egyesülete rendezvényein való önkénteskedés. Mindez nemcsak szakmai tapasztalatokat adott a részt vevő diákoknak, hanem személyiségfejlődésüknek is fontos állomása lett: többen először érezték magukat a „felnöttek” felelősségekkel teli helyzetében. Mások arról számoltak be, hogy a táboroztatás előtt féltek a gyerekektől, azt gondolták, nem tudnak bánni velük. A foglalkozások ennek ellenkezőjéről győzték meg őket.

2007 tavaszán a SZIE KTI Megújítható erőforrások ökonómiája című tantárgya keretében, Kohlheb Norbert és Balázs Bálint vezetésével, Jávor Benedek (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Környezetjogi és Gazdasági Szakjogok Tanszék) és Gálhidy László (WWF) szakmai segítségével a diákok interjúkat készítettek a fenntartható erdőgazdálkodásról az Őrség-Vendvidéken, ahol nagy hagyománya van az ún. száraló erdőgazdálkodásnak. Az Őrségi Nemzeti Park munkatársai és helyi magángazdálkodók révén első kézből szereztek

információt a fenntartható erdőgazdálkodási módok előnyeiről, megvalósításuk intézményi és gazdasági akadályairól.

Az ELTE Humánökológia szakirányos képzésének keretében, a KÖTÖK szervezésében, Pataki György vezetésével indult 2005 őszén a Részvételi akciókutatás kutatószeminárium. A diákok a kvalitatív kutatási technikák egyik sajátos típusával, a részvételi akciókutatás elméletével és módszertanával ismerkedtek meg. A tanultakat gyakorlatban is kipróbálhatták az Őrség néhány településén, ahol egy közösségfejlesztési kísérlet folyamatába kapcsolódtak be. A diákok munkáját itt is kutatók segítették, a kurzus vezetőjén kívül Balázs Bálint, Bodorkós Barbara, Kelemen Eszter és Mérő Ágnes nyújtott folyamatos konzultációt.

Jelenleg is fut két olyan szakdolgozat készítése, amelyekben az eredmények a civil szervezetekhez hasonlóan erőforráshiánnyal küszködő önkormányzatok munkáját fogják segíteni. Az egyik téma közösségi biogáz üzem létesítésének lehetőségét, a másik egy tanösvény megtervezését öleli föl. Mind a két téma a KÖTÖK által a Szent István Egyetemen rendezett Szakdolgozati témabörzén talált gazdára.

kutatás a helyi közösségek javára

Bodorkós Barbara

Az akciókutatás során összekötjük a tudományos megismerést a társadalmi cselekvéssel, s a kutatási eredményeket azonnal, a gyakorlatban alkalmazzuk.

A KÖTÖK egyetem falain kívüli missziójának része, hogy közvetítse és terjessze azt a társadalmi felelősségérzetet, amelyhez a felsőoktatás szervezeteinek és képviselőinek (diákoknak és tanároknak egyaránt) föl kell nőniük. Ennek egyik fontos eszköze a részvételi akciókutatás módszertana.

A részvételi akciókutatás a kvalitatív kutatási technikák egy olyan típusa, amely mögött sajátos tudomány- és politikai filozófia húzódik meg. Az akciókutatás során ugyanis összekötjük a tudományos megismerést a társadalmi cselekvéssel, s a kutatási eredményeket azonnal, a gyakorlatban alkalmazzuk. Az akciókutatás lehetőséget teremt közösségi cselekvések elindítására, partnerségi együttműködések erősítésére. Az akciókutatás során a kutató nem kutatói „függetlenségének” megőrzésére törekszik, és nem is egy előre megfogalmazott hipotézist kíván tesztelni. Az akciókutatás

célja, hogy teret és eszközöket biztosítson demokratikus társadalmi változások számára. Az akciókutató ezért nem csupán a társadalmi problémák feltárásához és jobb megértéséhez, hanem a változtatáson keresztül azok megoldásához is hozzá tud járulni.

A KÖTÖK 2005 novemberében az Őrség-Vendvidék területén, valamint a Borsodi Mezőségben fekvő Mezőcsáti kistérségben a Környezeti Társadalomkutatók (ESSRG) hosszú évek során kiépített terepi kapcsolataira alapozva kezdte el jelenleg is folyamatban lévő akciókutatásait úgy alakítani, hogy azokba a diákok konkrét részfeladatok elvégzésével be tudjanak kapcsolódni. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a diákok vagy önkéntes munka formájában, vagy pedig KÖTÖK-kurzusok keretében (kreditért) vehettek részt akciókutatási feladatok megvalósításában. A diákok minden egyes terepi kutatás előtt alapos felkészítést kaptak az akciókutatás módszertanából, valamint a munka során konzulens segítségét vehették igénybe. Így minden esetben felkészülten vághattak bele a terepmunkába, és bátran támaszkodhattak a konzulensek tanácsaira.

Mire jó az akciókutatás?

Az akciókutatás eredményei és hatásai, a különféle változások több szinten, így a helyi közösségek, a diákok, a tudományos közösség, valamint a kutatást végző egyetem szintjén is értelmezhetőek. Az alábbi táblázat a KÖTÖK keretében végzett akciókutatások tapasztalatai alapján azt foglalja össze, mit nyújthat az akciókutatás az egyes célcsoportok számára, milyen területeken képes változást elérni.

Célcsoport	Akciókutatás célja
Helyi közösség	társadalmi részvétel erősítése a helyi döntéshozatalban
	közös problémafeltárás, közös kezdeményezések a helyi problémák megoldására és helyi jövőképek megvalósítására
	demokratikus változás, a társadalmi tanulás lehetőségeinek biztosítása, demokratikus intézmények kialakulásának ösztönzése
	helyi tudás kibontakoztatása
	helyi értékek és erőforrások felszínre hozása, tudatosítása
	a környezeti és társadalmi fenntarthatóság elveinek gyakorlatba ültetése
	társadalmi aktivitás, felelősségvállalás erősítése
Diákok	elméletek kipróbálása a gyakorlatban
	képességfejlesztés: kommunikáció, csapatmunka, konfliktuskezelés, szervezés, nyitottság, felelősségvállalás, kreativitás
	kitekintés a világra
	szakmai tudás bővítése, tapasztalatszerzés
Tudományos közösség	publikációk
	szakmai és módszertani tapasztalatok megosztása konferenciákon, műhelymunkák során
SZIE KTI	a környezettudomány számára új kutatási módszertan
	a SZIE KTI inter- és transzdiszciplináris szemléletének erősítése

Részvételi akciókutatások

Tájfajták megőrzése az Őrségben

Kutatásvezetők: Bodorkós Barbara és Mérő Ágnes

2002 nyarán az Őrségben készített felmérésünk¹ során kiderült, hogy e vidék különösen gazdag régi, tájfajta babokban, valamint hogy a hagyományos gazdálkodási módokhoz kötődő növényi kultúrák általában, így a tájfajta babok is veszélyben vannak az életmód változása, modernizálódása miatt. A kutatás folytatásaként, a tájfajta babok által megtestesített kulturális, gazdasági és genetikai értékek megőrzése érdekében 2004 novemberében a kiskerteket még ma is gondosan ápoló, tájfajta babokat termesztő őrsei és vendvidéki asszonyokat hívtuk meg egy beszélgetésre. Ezen a találkozón a babok termesztésével kapcsolatos tapasztalatok és vetőmagok cseréje mellett közösen gondolkodtunk a babfajták megőrzésének lehetséges útjairól. Így merült fel az egyik résztvevő, a bajánsényei Szabó Józsefné, Juci néni részéről az ötlet, hogy szervezzünk az Őrségben babfesztivált. Ekképpen hívjuk föl a figyelmet erre a ma még meglévő páratlan gaz-

dagságra, értékre, amely, ha nem használjuk és őrizzük meg, hamarosan örökre eltűnhet. A babfesztivál a helyi emberek, idősek és fia-

talok ötleteire alapozva és lelkes segítségükre támaszkodva jött létre, a KÖTÖK által szervezett diák és tanár önkéntesek részvételével. A babfesztivál szórakoztató rendezvényként, indirekt módon nyújtott információt a tájfajta

¹ Kiskertek biodiverzitásának felmérése az Őrség-Vendvidéken: az International Plant Genetic Resources Institute (Róma), az Agrobotanikai Kutatóintézet (Tápiószele) és a KTI közös kérdőíves kutatása. Kutatásvezető: Melinda Smale (IPGRI) és Podmaniczky László (KTI).

babokról: voltak külön programok, illetve rendezvények férfiak, nők és fiatalok számára, valamint olyanok is, amelyek összehozták a különböző nemzedékeket, pl. főzőverseny, családi vetélkedő, kézműves foglalkozások, kiállítás babos témájú műalkotásokból, fociver-
seny, mesemondó verseny.

” Száraz az egyetem önmagában, és tartalommal éppen az tölti meg, hogy járunk vidékre. ”

Fenntartható vidékfejlesztés a Mezőcsáti Kistérségben

Kutatásvezető: Bodorkós Barbara

A 2007–2013-as európai uniós költségvetési időszakra a Mezőcsáti Kistérségben is kistérségi szintű vidékfejlesztési terv elkészítése vált szükségessé. A KÖTÖK 2006 januárjától segíti a Mezőcsáti Kistérségi vidékfejlesztési tervezési folyamatát a társadalmi részvétel szélesítését szolgáló, a közösségfejlesztés eszköztárát is felhasználó módszertanával. A társadalmi tervezési folyamat célja, hogy a kistérség egy jól rendszerezett, lépéseiben szorosan egymásra épülő, külső intézmény által facilitált tanulási folyamatban találja és valósítsa meg a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság irányába egyaránt mutató vidékfejlesztési programját. Megközelítésünk lényege az volt, hogy a tervezési folyamat egyes lépései során a helyiek válasszák ki a számukra prioritással bíró témákat, problémákat, ügyeket, majd ezután a Környezeti Társadalomkutatók és a diákok közösen foglalják mindezeket egy keretrendszerbe, és kezdjenek neki közösen a tervben foglaltak megvalósításának.

A tervezési folyamat fő eleme közösségi fórumok szervezése és lebonyolítása volt, ahol a résztvevők közös gondolkodással, a problémák közös feltárásával, súlyozásával a jövőbeni közösségi tevékenységek kiválasztásával megalkották vidékfejlesztési jövőképeket, amely a fejlesztési terv és konkrét akciók alapjául

szolgált. Kilenc települési és egy kistérségi közösségi tervezési fórum lebonyolításában működtek közre a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) jogász, valamint a SZIE KTI környezetgazdálkodási agrármérnök szakos diákjai. A PPKE-n speciális, vidékfejlesztési témájú kurzus indult Fenntartható vidékfejlesztés címmel, ahol az egyetemisták terepi munkájukat a Mezőcsáti Kistérség vidékfejlesztési folyamatához kapcsolódóan végezték, a Környezeti Társadalomkutatók szakmai felügyelete mellett. A diákok feladata itt a fórumok összefoglalójának elkészítése, valamint a fórumok pontos dokumentálása (fényképezés, videofelvételek készítése) volt. Ezzel párhuzamosan a SZIE KTI tizenkilenc, negyedéves, Környezetgazdaságtani és Természetvédelmi szakirányos diákja a Környezetgazdasági esettanulmányok kurzus keretében gazdálkodói kérdőíves felmérést végzett a kistérségben, majd négy csoportban dolgozva egy-egy konkrét fejlesztési téma – helyi termékfesztivál, biogazdálkodás, szövetkezetalapítás, kistérségi tanösvény – kidolgozását végezte el konzulensek segítségével a mezőcsáti Kistérségi Irodával egyeztetett témákban. Az egyetemisták munkájukról 2007. január közepére írásos összefoglalót készítettek (amelyet a kistérség lakosai postán kézhez kaptak), és amelyet 2007. február 17-én az érdeklődő kistérségi lakosok számára szóban is bemutattak.

A részvételi tervezési folyamat eredményeképpen jelenleg három konkrét projekt megvalósítása zajlik. A közösségi munkás képzés során létrejött

kistérségi civil szervezet a diákok projekttervére alapozva 2007. szeptember 8-án Mezőcsát városában megszervezte az első mezőcsáti kistérségi helyi termékfesztivált. Folyamatban van a gazdálkodók együttműködését erősítő szövetkezet, valamint a kistérségi szintű tanösvény kialakítása is. Ez utóbbira szintén a diákok tervei alapján sikeres pályázatot nyújtott be a Kistérségi Iroda.

A folyamat során sikerült egymáshoz közelebb hozni a vállalkozókat, gazdálkodókat, hátrányos helyzetű embereket, roma embereket, fiatalokat, idősebbeket, önkormányzati munkatársakat – mindez hozzájárult a köztük meglévő korlátok lebontásához.

Kicsit más az ember hozzáállása utána mindenhez, ha ilyeneken részt vesz.

A projekt hatására – nem kismértékben a diákok munkájának is köszönhetően – érezhetően nőtt a kistérség lakosai közötti bizalmi szint, szorosabbá vált a helyi önkormányzatok és a helyi lakosok együttműködése, javult a helyi lakosok és a Kistérségi Iroda érdekérvényesítő képessége és kezdeményezőkézsége, valamint nyitottabbá váltak a közösségi ügyek iránt.

További, az előbbiekhöz kapcsolódó sikernek tekinthető, hogy a kistérségi és önkormányzati szakemberek megtapasztalták, milyen előnyei lehetnek annak, ha a helyi lakosokkal együtt dolgoznak.

Az egyetemisták közelről szembesülhettek a magyar vidék főbb problémáival – többek között az akadozó együttműködésekkel, megélhetési nehézségekkel, előítéletekkel –, és próbálták saját tudásukat a terepen gyűjtött tapasztalataikat is felhasználva a kistérség lakossága számára kamatoztatni.

„Részvételi akciókutatás” kutatászeminárium az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Humán-ökológia szakirányán 2005/2006. 1–2. félév
Kutatásvezető: Pataki György

A szeminárium során a részvételi akciókutatás elméletével és módszertanával ismertettük meg a diákokat. Fölvillantottuk, közösen megvittattuk e kutatási technikák alapvető fogalmait, s a mögöttük meghúzódó tudomány- és politikai filozófiát. A kurzusok során betekintettünk a részvételi akciókutatás „szerszámosládájába”, tárgyalva lehetséges technikáit, alkalmazásuk feltételeit. A tanultakat „élesben”, terepi munkában nyolc diák próbálta ki.

A terepmunka célterülete az Őrség néhány települése volt, ahol az egyetemisták egy közösségfejlesztési folyamat első lépéseibe nyertek betekintést a Környezeti Társadalomkutatók segítségével. A diákok a település meghatározó, közösségileg aktív embereivel, a települési ügyek főbb érintett csoportjaival készítettek félig strukturált interjúkat, és járták be a terepet a helyiekkel együtt. A diákok interjú-összefoglalói alapján minden településről kutatási összefoglaló készült, amely a főbb problématerületeket és kitörési pontokat tartalmazta. Az így összegyűjtött információkat, adatokat, interjúkat az interjúalanyok által fontosnak tartott témák, ügyek és jövőképek mentén elemeztük, és részletes, írásos összefoglalók formájában tártuk a helyi lakosság elé. Az összefoglalókat természetesen nem csupán interjúalanyainknak küldtük ki postán, hanem a település fő intézményeihez is juttattunk belőle példányokat

(önkormányzat, művelődési ház, iskola stb.). A kirajzolódó települési problémákat, megoldási javaslatokat, jövőképeket települési fórumok keretében vitattuk meg a települések lakosságával 2006 májusában.

Olyan helyeket láttunk, ahová máskülönben soha nem jutottunk volna el.

Tapasztalatok

Az akciókutatást a KÖTÖK kutatói szisztematikusan, ciklikusan, saját kutatói és fejlesztői szerepükre folyamatosan reflektálva végzik, eredményeiket az akadémiai és a civil szféra számára is publikálják.

Ennél is fontosabb azonban az, hogy az akciókutatáson keresztül a diákok első kézből szerezhettek tapasztalatokat a helyi hatalmi viszonyok sajátosságairól, vagy akár a hazai demokratikus hagyományok hiányáról és gyermekbetegségeiről. A diákok azt is láthatták, hogy az akciókutatás során a hatalmi helyzetekre is reflektálni szükséges, e nélkül nem teremthető meg a valós társadalmi részvétel. Az akciókutatásokban részt vevő diákokkal készült fókuszcsoporthoz beszélgetés alapján a diákok számára meghatározó volt az az élmény, hogy tevékenységük valóban hasz-

nosnak bizonyult a helyi közösség számára: használható tudás került vissza a helyi közösségekbe. Az ott élők számos esetben személyesen mondtak köszönetet munkájukért. Nem elhanyagolható az sem, hogy saját meglátásuk szerint is fejlődött szociális érzékenységük, és nyitottabbá váltak a világra. Az akciókutatási projektek határozottan színesítették az egyetemi kurzusok palettáját, és kiszakították a diákokat az egyetem falai között folyó oktatás zártságából. Az akciókutatáshoz társuló felkészítést a diákok szintén magasra értékelték.

Az akciókutatás terepmunkáinak megszervezése hatalmas idő- és energiabefektetést igényel mind a diákok, mind a tanárok, mind pedig a helyi közösség részéről. A diákoknak előzetesen fel kell készülniük a terepmunkára, interjúkat kell szervezniük, a hétvégéik egy részét a terepen kell tölteniük.

Az akciókutató számára is megterhelő ennyi diák munkáját egyszerre, szakmailag magas szinten segíteni. Ráadásul a diákok bevonása – akik frissen megszerzett tudásukat élesben tesztelik – kockázatos, munkájukért a kutatásvezetőnek szakmailag is felelősséget kell vállalnia. Az akciókutatónak emellett ügyesen kell lavíroznia a helyi közösségek problémái, valamint a féléves kurzus biztosította idő- és erőforráskeretek között.

Egy alvó településre bejöttök, mint fiatalok, s behozzátok a lendületet – nekünk ez hasznos.

Az akciókutatás során a helyi közösségeknek ugyanakkor türelmeseknek és adott esetben elnézőeknek kell lenniük a még tapasztalatlan diákokkal szemben, és bizalmat kell szavazniuk számukra, valamint az egész kutatócsapat számára is. Ez különösen olyan kutatási területeken érvényes, ahol a helyi közösség fokozott várakozásokkal fogadja a kutatókat.

civil önkéntesek

Milánkovics Kinga

Az önkéntesség olyan tevékenység, amelyet a közös jó érdekében személyes akaratból végeznek anyagi ellenszolgáltatás nélkül.

Gödöllön 2004 őszén kezdte meg munkáját az Euconsult Alapítvány által létrehozott Civil Központ, amely a REGINA Modell Program gyakorlati megvalósításának egyik egysége volt. A Civil Központ létrehozását a Phare támogatta a „Nők a civilekért, civilek a nőkért” című program keretében. A projekt egyik célja a civil szektor kapacitásfejlesztése volt. A civil szervezetek közötti kapcsolattartás elősegítésére jött létre ezzel párhuzamosan a Gödöllői Regionális Civil Háló, amelynek tagjai ingyenes képzéseken, tanácsadásokon vehettek részt, a Civil Központ keretei között igénybe vehettek internethasználatot, fénymásolási lehetőséget, illetve ingyenesen hirdethettek az Euconsult Hírlevélben. A civil szektor támogatásának egyik fontos célja a szervezetek mint munkaadók megerősítése volt. A REGINA Modell Program elméletében a civil szervezetek távmunkás és részmunkaidős állások potenciális biztosítóiként, illetve a nők munkaerő-piaci reintegrációját segítő szociális szolgáltatások kínálóiként kiemelt szereppel bírnak.

A projekt megvalósítása során a tapasztalat azt mutatta, hogy a Civil Központ szolgáltatásain túl igény van az önkéntesek közvetítésére is. 2004–2005 során a térségben élő lakosok nagy számban jelentkeztek azzal a szándékkal, hogy önkéntes tevékenységekbe kapcsolódjanak be, és erre akkor a potenciálisan fogadó civil szervezetek is nyitottnak látszottak. Ezért a Phare program lezárulta után, és annak folytatásaként a Civil Központ önkéntes központi funkciókkal bővítve szolgáltatásait Gödöllői Civil és Önkéntes Központtá (CÖK) alakult. 2005-re fogalmazódott meg továbbá az az igény is, hogy az egyetem és a helyi közösség kapcsolatát önkéntesek közvetítésével szorosabbra fűzzük, és így jött létre a Szent

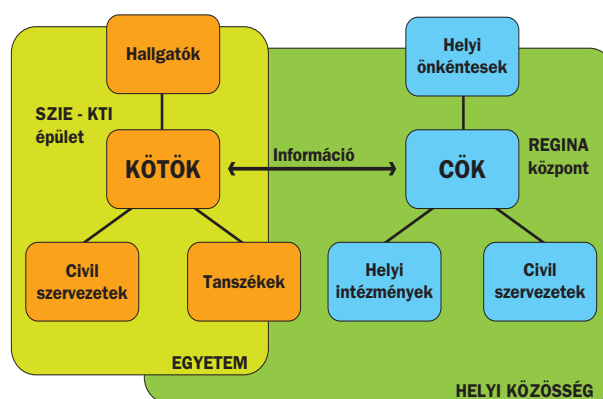
István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetében alakult Közösségi Tanulás és Önkéntes Központ (KÖTÖK) és a CÖK közötti együttműködés, amelynek megvalósítását a Regionális Fejlesztési Operatív Program (ROP) támogatta. Az együttműködés gyakorlati megvalósulása 2005 novemberében kezdődött, a ROP projekt elindulásával. Ez a pályázati program 2007 novemberében zárul, de a két szervezet közötti együttműködés fennmarad.

Személyesen is legyen valahogy az önkéntes érintett. Érzelmileg fogja meg az ügy.

Együttműködés az egyetem és a helyi közösség között

Az egyetem és a helyi közösség közötti kapcsolatot a KÖTÖK és a CÖK közötti együttműködés biztosítja, amelynek sematikus rajza szemlélteti az egyes célcsoportokat és a közöttük lévő kapcsolatrendszerét.

Kapcsolat az egyetemmel, a KÖTÖK-kel

Az együttműködésben a KÖTÖK szerepe az egyetemi diákok önkéntes csoporttá szervezése, képzése és közvetítése volt. A CÖK munkáját és tevékenységét a következő fő pontokban határoztuk meg.

Az által, hogy másoknak teszel jót, jót teszel magadnak is.

A CÖK infrastruktúrájának fejlesztése: 2005 végén a ROP projektben szintén partner Gödöllői Petőfi Sándor Művelődési Központ területén került kialakításra a CÖK Info Pont, amelynek tevékenységét a Művelődési Központ koordinálja. Célja, hogy a Művelődési Központba érkező érdeklődők az egyéb helyi programok és lehetőségek mellett a CÖK szolgáltatásaival is találkozhatnak. Ugyanígy a Művelődési Központban alakítottuk ki a CÖK Ügyfélszolgálatot, amelyet 2006 augusztusában a közösségi események megszervezésének jobban megfelelő REGINA Házba költöztettünk át.

A CÖK információs hálózatok fejlesztése: az önkéntességgel kapcsolatos információs hálózatok a Civil Központ hálózatain alapultak. A Gödöllői Regionális Civil Háló hatvannégy szervezete képezte az önkéntes fogadók bázisát,

kiegészülve a Gödöllőn működő szociális intézményekkel és iskolákkal. 2006 elején indult el a Gödöllői Regionális Hírportál, a térség egyetlen és hiánypótló közösségi médiafelülete, a CÖK információs szolgáltató tevékenységének egyik fő pillére, kiegészülve a portál mellett indított időszakos papír kiadvánnyal, a Gödöllői Regionális Hírújsággal.

A Gödöllői Regionális Hírportálon alakítottuk ki azt az online felületet, amelyen keresztül önkéntesek és fogadó szervezetek egyaránt regisztrálni tudják magukat egy adatbázisba. A helyi hálózatok kialakításán túlmenően fontosnak tartjuk, hogy országos információs hálózatokban is részt vegyünk, így a CÖK 2006 őszén belépett az Önkéntes Központ Alapítvány által koordinált Önkéntes Központ Hálózatba.

A civil szervezetek számára kínált szolgáltatások: a térség civil szervezetei a projekt ideje alatt és annak lezárulta után is ingyenesen vehetik igénybe a jogi, munkaügyi, civil menedzsment, stratégiai tervezés, pályázatírás és projekt menedzsment terén nyújtott tanácsadási szolgáltatásokat. Szintén ingyenesen vehetik igénybe a civilek a számukra biztosított képzéseket, amelyek egy részét a NIOK Alapítvánnyal, illetve a Börzsönyvidék Alapítvánnyal együttműködve szervezzük. A Gödöllői Regionális Hírportálon a szervezetek ingyenesen tehetik közzé információikat, felhívásaikat, illetve ama szervezetek számára, amelyeknek nincs önálló honlapjuk, létrehoztuk a partner lapokat, ahol saját honlaprészt vehetnek igénybe www.godolloregio.hu/szervezetneve címen (pl. www.godolloregio.hu/nyitottkapu). A REGINA Központ inkubátorház szolgáltatásait, amelyekről bővebben a www.reginakozpont.hu oldalon lehet tájékozódni, a CÖK által koordinált Gödöllői Regionális Civil Háló tagjai kedvezménytel vehetik igénybe.

Önkéntes közvetítés: személyesen a REGINA Házban működő CÖK ügyfélszolgálaton gyűjtjük össze és tesszük közzé a fogadó szervezetekről szóló információkat. Ennek előnye többek között az is, hogy a szintén itt működő „Munka-helyben” elnevezésű állásinformáció közvetítő programra érkező lakosok is

találkoznak az önkéntességgel, amit egyúttal a munkaerőpiaci reintegráció egyik fontos eszközének is tekinthetünk. Ugyanez vonatkozik mindazokra a lakosokra, akik a REGINA Központ más képzésére vagy közösségi eseményére érkeznek.

Részvétel KÖTÖK kurzusokban: bár a CÖK alapvetően a tanórákon kívüli eseti önkéntességgel kapcsolatos közvetítésben vesz részt, 2005 és 2007 között három KÖTÖK kurzusban koordinálta a térségi civil részvételt. Ezek a kurzusok a Környezetpolitika (Kohlheb Norbert vezetésével), a Civil menedzsment és a Nők a vidékfejlesztésben (Milánkovics Kinga vezetésével) voltak. A kurzusokban részt vevő diákok felméréseket, tanulmányokat készítettek az önkéntes munka keretében (lásd az első fejezetet).

Tapasztalatok, konklúziók

Az elmúlt évek során a civil szektor nagy változásokon ment keresztül, és így van ez jelenleg is. A szervezetek jelentős része egyrészt alfinanszírozott és kapacitáshiánnyal küzd, amelyen az NCA és egyéb szűkös állami források sem tudnak segíteni. Másrészt viszont nagyon sok szervezet éppen ennek következtében hatékonyan és professzionálisan tudja az önkénteseket a munkafolyamataiba integrálni. Önkéntesek fogadására egyértelmű és folyamatos igény mutatkozik a térség civil szervezetei között, ugyanakkor mind a térség lakosai, mind pedig az egyetemisták nyitottak az önkéntes

tevékenységekbe való bekapcsolódásra. A kétéves tapasztalataink, illetve számos más ország (pl. Hollandia és Írország) példái alapján azt mondhatjuk, hogy az önkéntesség kultúrájának elterjesztése, a minőségi, megbízható önkéntes tevékenységi lehetőségek

”Egyszer mindenkinek ki kellene próbálnia.”

és a megbízható önkéntesek rendszer szintű közvetítése túlmutat egy régió egy-két koordinátor intézményének néhány éves munkáján. Az első lépések és fejlesztések lezárása után szükség van a rendszer folyamatos építésére, és a már a hálózatban lévő szervezetek lényegesen nagyobb szerepvállalására. A projekt lezárulta után az önkénteseket fogadó szervezetek megerősítése Gödöllő testvérvárosának, a holland Wageningennek a támogatásával folytatódik 2008-ban, ami a szervezetek és tevékenységeik számára még nagyobb publicitást biztosít majd. Az egyetemi diákok hatékonyabb bevonása érdekében a Szent István Egyetem Regionális Tudásközpontja (RET) is bekapcsolódik a KÖTÖK és a CÖK között kialakult együttműködésbe. A KÖTÖK, a CÖK és a RET a projekt lezárulta után közösen folytatják az egyetemisták bevonását, illetve az egyetem és a régió közötti információcsere és együttműködés serkentését.

nemzetközi kapcsolatok

Balázs Bálint

A tudomány eredményeihez kevésbé hozzáférő és a kutatásért fizetni nem képes civil csoportok valós társadalmi igényeinek kielégítésére, a civil társadalmat foglalkoztató kérdések megválaszolására először a hetvenes években Hollandiában alakultak független intézmények. Az egyetemi oktatók és diákok részvételével működő úgynevezett science shopok az egyetemi infrastruktúrát veszik igénybe, s az egyetemi oktatás, a curriculum részeként a helyi közösségekért végzett kutatómunkát szervezik (Pálinkó, 2005).

”
”
A science shop független részvételi kutatást végez a helyi civil társadalom javára.

Az Európai Bizottság finanszírozásában 2002-ben hat nyugat-európai ország és Románia részvételével indított INTERACTS (Improving Interaction between NGOs, Universities and Science Shops) elnevezésű kutatás szerint a science shopokhoz beérkező megkeresések nagy része ismeretbővítési és dokumentációs jellegű; azaz egy konkrét téma körüli közösségi tudás növelése vagy egy lokálisan észlelt probléma alapos, tudományos igényű dokumentálása a célja. A kérdések másik része azonban már gyakorlati továbblépést, problémamegoldást jelent, az adott helyi probléma tudományos megoldását, hiteles hatásvizsgálatát, esetleg a helyi civil szolgáltatások értékelését, fejlesztését kívánja (Jørgensen et al., 2004).

A sikeres science shopok – akár egyetemi bázison, akár a magánszférában intézményesülnek – szervezetileg és működésük anyagi vonatkozásaiban rugalmasan alkalmazkodnak a helyi szocioökonómiai feltételekhez, s klienseiket a legkülönbözőbb szervezetek, magánszemélyek, civil és önkéntes csoportok, nonprofit szervezetek, önkormányzatok, kisvállalkozások közül választják.

Az egyetemi science shopok működésének motorja az állandó alkalmazott koordinátor, aki a projektekben közvetítőként megtalálja a kutatást végző diákokat és tanárokat. Munkájához a tudományos elkötelezettségen kívül felelős társadalmi szerepvállalás, projektkoordinációs hajlandóság, megfelelő kommunikációs készség is szükséges. Az alkalmi feladatokat végző egyetemi diákok gyakorlati tanulmányaik során érdemjegyért (kreditért) vagy önkéntes tapasztalatszerzés miatt vesznek részt a science shopokban folyó munkákban. A diákmunkához szakmai kontrollt biztosító konzulens egyetemi oktatók, kutatók az elméleti ismeretek gyakorlati kipróbálása, valós és helyi társadalmi igényekből fakadó alkalmazott kutatások, az élő tudás átadása miatt érdekeltek a science shopok munkájában.

A science shopok ma már világhálózatot alkotnak. A szakmai professzionalizációt a Living Knowledge Network (www.scienceshops.org) és a Campus Community Partnerships for Health szervezte meg az elmúlt tíz évben. Más szervezetek, mint a World Congress on Participatory Action Research vagy a Loka Intézet (www.loka.org) pedig a science shopok kialakulásának időszakában voltak aktívak. A kilencvenes években számos helyen

elegendő támogatás híján hanyatlásnak induló science shopok az Európai Unió tudománypolitikai programjában mára jelentős támogatást vívtak ki maguknak, a legkiválóbb nemzetközi hálózatépítési fórumokat tartják fenn, s helyi pozíciójukat is megerősítve új lendülettel merülnek el a nemzetközi együttműködésekben.

A posztkommunista országokban, Közép-Európában azonban sajátos kihívással néznek szembe az egyetemet a helyi közösségekkel összekötni törekvő kezdeményezések. Először is azzal, hogy évtizedekre visszamenőleg a társadalmi részvétel és a helyi közösségek aktivitásának

teljes hiánya jellemezte a társadalmi problémák megoldását. Másodsorban a felsőoktatási rendszer átalakítása elégtelen állami finanszírozással társuló drámai mértékű expanzióhoz és a tömegoktatás súlyos minőségi problémáihoz vezetett. Végül a jelenleg is merev, hierarchikus egyetemi rendszer meglehetősen konzervatív pedagógiai kultúrával társulva nem készít fel a társadalmi felelősségvállalásra, az állampolgári nevelést nem tekinti feladatának, nincsenek koncentrált erőfeszítések a megújító törekvések stratégiává formálására. A közép-európai országok science shopjai számára tehát gyakorlati gondot okoz az egyetemi szinten elismert, belső támogatók, szövetségesek megtalálása, a diákmunka tanrendbe illesztése, az önkéntes munka vonzerejének helyreállítása, az oktatók és a civil szervezetek felkészítése, kapacitásának növelése az együttműködésre. Az egyetemek helyi közös-

séghez fűződő kapcsolata így jószerével magán-, és nem intézményi érdek – mondhatjuk ki a végső verdiktet a Közösségi tanulás: Párbeszéd az egyetem és a közösség között (CIVICUS) elnevezésű Leonardo da Vinci-projekt kutatási beszámolójával egyetértve (Kozma–Galambos, 2005).

Mindezek tudatában – a SZIE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet Környezetgazdaságtani Tanszékének két oktatója, Milánkovics Kinga és Pataki György kezdeményezésére – kezdte meg működését 2005-ben a Közösségi Tanulás és Önkéntes Központ (KÖTÖK), az első magyar science shop. 2006 márciusa óta a magyar science shop nemzeti kapcsolattartóként (national contact point) segíti az információáramlást a Living Knowledge hálózatban. 2007 augusztusában, Párizsban a Communities Building Knowledge – Innovation through citizens science and university engagement címmel megtartott harmadik Living Knowledge Konferencián a Loka Intézet egyik vezetője, Richard Worthington vezetésével külön szekcióban kezdtük meg a közép-európai science shopok tapasztalatainak összegzését.

Nemzetközi együttműködéseink sorából két további példa illusztrálja az intézményes megszilárdítás irányába tett lépéseket:

Az európai tudásalapú gazdaság és társadalom fejlesztése érdekében az EU 6. Keretprogramjának Tudomány és Társadalom témakörében a tudomány és a helyi közösség közötti kapcsolat erősítésére kiírt pályázat támogatja 2006 novemberétől két éven át a magyar science shop részvételét egy környezeti nevelést kezdeményező projektben. Az Exploring the Ground – Fostering Scientific Understanding in Primary Schools (EFSUPS) című projekt a bonni science shop, a nemzetközi science shop hálózat kapcsolattartójának koordinálásával, valamint a gödöllői, budapesti és békési science shopok közreműködésével kisiskolásoknak szóló tananyagot fejleszt a talajjal kapcsolatos problémáspecifikus témákban helyi partnerek, általános iskolák és óvodák bevonásával. A talajjal kapcsolatban fölmerülő problémákat (talajeroszió, szennyezés, lefedés) és ezek hatásait a tinédzserkor előtti gyerekeknek szóló játékos tananyag mu-

tatja be, amelynek fejlesztését gyakorlati kipróbálás, közös értékelés és oktatói segédlet elkészítése kíséri. Az iskolakertekben vagy az oktatási intézmények környékén is egyszerűen kivitelezhető vizsgálatokról, tudományos kísérletekről a részt vevő európai kisiskolások az intézmények közötti tudásmegosztás élénkítésére létrehozott honlapon is beszámolnak.

A tudástermelés és az eredmények felhasználásának megváltozott társadalmi környezete jó ideje arra készíti a science shop kutatóit és oktatóit, hogy a tudomány és a társadalom párbeszédének új, nyilvános formáit próbálgatva vitát kezdeményezzenek a tudomány mindennapi életre gyakorolt sokrétű hatásáról. A fenntarthatóság körüli témák szolgáltak kiindulópontul a 2003 óta a Védegylettel közösen lebonyolított, húsz részből álló, „Fenntartható Magyarország” című nyilvános vitasorozatnak. A Jövő Házában, a budapesti Millenáris Parkban zajló beszélgetések témája volt például a fenntartható mezőgazdálkodás, a rizikótársadalom, az ökopolitika, a fenntartható gazdaság, a társadalmi részvétel, az információs társadalom, a vallás és ökológia kapcsolata, a vállalatok társadalmi felelősségvállalása, a környezetpolitika és a nemzetközi jog. 2007-ben a Science Cafét, a tudománynépszerűsítés egyik legkedveltebb műfaját is kipróbáltuk a British Council anyagi támogatásával. Az Európai Bizottság szerint a tudomány és a társadalom párbeszédének egyik legsikeresebb európai példája ez, amelynek lényege, hogy a résztvevők kötetlenül beszélgethetnek tudósokkal úgy, hogy a kávézó közben megmarad kávézónak, nem alakul át tudományos előadóteremmé. A meghívott előadó felvázolja kutatási területét, összegzi a legfontosabb felmerülő kérdéseket, s ezután beszélgetés kezdődhet a tudós és a közönség közt. Az érdeklődőknek lehetőségük van arra, hogy akár személyes kérdéseket is feltegyenek a kutatónak motivációiról, támogatási háttéréről vagy akár a karrierjéről. 2007. január 25-én budapesti Science Cafénk a British Council támogatásával társadalmunk természetfogalmáról rendezhette meg a Merlin Színházban Kate Soper angol nyelvű előadását magyar tolmácsolással. A Londoni Metropolitan Egyetem Európa változását kutató

intézetének (Institute for the Study of European Transformations) filozófusa amellet érvelt, hogy korántsem a természethez való visszatalálásunk jelenti ma a problémát, hanem hogy sikerül-e olyan életmódot választanunk, ami ökológiailag üdvös, s egyúttal tiszteletben tartja egyedülállóan emberi igényeinket, örömeinket és képességeinket. Kate Soper egy fenntarthatóbb fogyasztásra épülő jobb élet lehetőségeit és egy zöldebb politika számára levonható tanulságokat is áttekintette. A Magyarországon először megrendezett Science Café jelentős médiafigyelmet váltott ki, s mintegy 120 ember aktív részvételével zajlott. Budapesti Science Café szervezésünk nyomán a Café Scientifique világhálózat tagjai lettünk (www.cafescientifique.org/budapest.htm).

Következtetések

A science shop nemzetközi szinten mérve is sikeresnek mondható együttműködések alakított ki érintettjei, a hazai és európai kutatók, az elkötelezett diákok és a helyi közösségek legkülönbözőbb csoportjai körében. A demokratikus állampolgárság és a társadalmi részvétel kifejlesztésében elért oktatási eredményeivel a közösségi tanulás élenjáró hazai műhelyének számít, amely döntő lépéseket tett meg a science shopok nemzetközi szintű kooperációjában is.

Hivatkozások

Dudich Ákos et al. (szerk.) (2006): A közösségi tanulás kézikönyve. Debrecen: Kossuth Egy. K.

Jørgensen, M.J. et al. (2004) Democratic Governance through Interaction between NGOs, Universities and Science Shops: Experiences, Expectations, Recommendations – Final Report of INTERACTS.

Kozma Judit–Galambos Rita (2005): A Critical Review of the Hungarian Literature on Service-Learning and Civic Education in Hungarian Higher Education - Civicus project report.

Pálinkó Éva (2005): Science shopok Európában. In: Mosoni-Fried Judit–Tolnai Márton (szerk.) A tudományon kívül és belül, Kommunikáció és részvétel. Tanulmányok a társadalom és a tudomány kapcsolatáról. MTA–KSZI, Budapest, 155–183.

a kötök számokban

- A KÖTÖK 2 éves működése során a diákok 10 „KÖTÖK–kurzuson” vehettek részt 8 témában: vállalati környezeti menedzsment, társadalmi vállalkozók, környezetpolitika, nők a vidékfejlesztésben, civil menedzsment, környezetgazdaságtan, fenntartható vidékfejlesztés, megújuló energiaforrások ökonómiája.
- A kurzusok mindegyike átlagban 3 nap intenzív terepmunkát jelentett a diákok számára.
- A diákok az ország 5 különböző terepén dolgoztak: az Őrség-Vendvidék térségében, a Mezőcsáti Kistérségben, a Homokhátságon, a Sokorói dombságban, valamint Gödöllő térségében.
- A KÖTÖK kurzusokon 246-an, önkéntes munkában pedig 61-en vettek részt; kétharmaduk nő volt.

Partnereink

- Action Research Action Learning Interest Group (ARALIG)
- Börzsönyvidék Alapítvány
- British Council Hungary
- Bükki Nemzeti Park
- ELTE Humánökológia szakirány
- Euconsult Alapítvány
- Fővárosi Önkormányzat Gödöllői Idősek Otthona
- GATE Zöld Klub
- Gödöllő Város Önkormányzata
- Hatvani Környezetvédő Egyesület
- Háztűzörzők Egyesülete
- Intermediu (Románia)
- Lépéselőny Egyesület
- Lisztérzékenyek Érdekképviseletének Országos Egyesülete, Gödöllői Csoport
- Loka Intézet
- Magyar Kerékpárosklub
- Magyar Közösségfejlesztők Egyesülete
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Gödöllői Helyi Csoport
- Merlin Színház
- Mezőcsát Kistérség Többcélú Társulása
- Mezőcsáti Kistérség Közösségi Munkásainak Egyesülete
- Nyitott Kert Alapítvány
- Otthon Segítünk Alapítvány
- Ökofalu Galgahévíz
- Önkéntes Központ Alapítvány
- Őrségi Nemzeti Park
- Őrségi Teleház Alapítvány
- Petőfi Sándor Művelődési Központ, Gödöllő
- REGINA Alapítvány
- Rügyecskék Alapítvány
- Sokoró Ökológiai Park Alapítvány
- Szada Város Önkormányzata
- SZIE Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
- SZIE Regionális Tudásközpont
- Tölgy Természetvédelmi Egyesület
- Védegylet Egyesület
- Wissenschaftsladen Bonn
- Zöld Fiatalok Egyesülete

Publikációink

Balázs, B. – Bela, Gy. – Bodorkós, B. – Milánkovics, K. – Pataki, Gy. (2005) Preserving Bio- and Socio-diversity through Participatory Action Research. *Living Knowledge: International Journal of Community Based Research* No.5, April 2005, 11-13.

Balázs, B – Bodorkós, B. (2007) Participatory rural planning: finding common ground in local communities. Poster presented at 2nd CIPAST training workshop „How to design and organize public deliberation?” 17-21 June, 2007, Naples, Italy

Balázs, B. – Király, G. (2007) Science and the Public in a Post-socialist Context: The Case of Hungary. Poster presented at 2nd CIPAST training workshop „How to design and organize public deliberation?” 17-21 June, 2007, Naples, Italy

Berlinger, E. – Nagy, C. – Csillag, P. – Balázs, B. – Kósa, A. (2007) Higher Education: Vision 2020 and Beyond. British Council Hungary, Budapest 2007.

Bodorkós, B. (2007): Community-based rural development in the Mezőcsát Micro-Region, Hungary. Paper presented at the 8th European Sociological Association Conference, 3-6 September, 2007, Glasgow, Great Britain

Bodorkós, B. (2007): Fenntartható vidéki gazdaságfejlesztés elméletben és gyakorlatban. In: Kajner P. (szerk.): *Gazda(g)ságunk újrafelfedezése*. L'Harmattan Kiadó, 2007.

Bodorkós, B. - Balázs, B. - Bela, Gy. - Pataki, Gy. (2005): Community-based Sustainability Planning in the South-Borsod Region, Hungary, Paper presented at the 7th European Sociological Association Conference, September 2005, Torun, Poland

Bodorkós, B., Mérő Á.: Participatory Action Research for Conserving Crop Genetic Resources: The Őrség Region, Hungary. Paper presented at the ALARPM 7th and PAR 11th World Congress. August 2006, Groningen, the Netherlands

Bodorkós, B. - Pataki, Gy.: Linking academic and local knowledge: community-based research and service learning for sustainable rural development in Hungary, *Journal of Cleaner Production*, Special Issue on Regional Sustainable Initiatives (megjelenés alatt)

Budapest Science Café. *Living Knowledge Newsletter* – 2007 February

Budapest Science Café. *CIPAST Newsletter* – 2007 April.

Kelemen, E. – Balázs, B. (2006): Teaching Participatory Action Research: A Hungarian Experience. Paper presented at the ALARPM 7th and PAR 11th World Congress, August 2006, Groningen, the Netherlands

Kelemen, E. - Bodorkós B.: Social Capital and Participatory Action Research: How to Build Cooperation? Paper presented at the ESRS conference, August 2007, Wageningen, the Netherlands

Mérő, Á. (2007): A projektmódszer lehetőségei a tanulásban. *Új Pedagógiai Szemle*, 57/7-8., 138-145.

Pataki, Gy. (2007): Bölcs „laikusok”: társadalmi részvételi technikák a demokrácia szolgálatában. *Civil Szemle* 2007/4., 144-156.

A kiadvány újrahasznosított papírra készült.

© Közösségi Tanulás és Önkéntes Központ 2007
Szerkesztette: Balázs Bálint
Design: Ogilvy & Mather Zrt., Direct Design

Közösségi Tanulás és Önkéntes Központ

Szent István Egyetem
Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1.
Tel.: 06/28/522 000/2269-es mellék
fax: 06/28/415 383
www.kotok.hu, info@essrg.hu

Civil és Önkéntes Központ

Ügyfélszolgálat: REGINA Ház, 2100 Gödöllő, Balassi B. u. 18.
Info Pont: Petöfi Sándor Művelődési Központ, Gödöllő
Mobil: 06/30/279 6065
On-line regisztráció: www.godolloregio.hu/civilkozpont
cok@reginakozpont.hu